

KOPSAVILKUMS

1. Covid-19 vīrusa, jaunā Delta varianta dēļ, inficēšanās līmenis strauji pieaug lielākajā daļā Eiropas valstu, ASV, un arī Latvijā. Tomēr valstīs ar augstu vakcinācijas līmeni ir ievērojami samazinājies smagi slimo un slimnīcās ievietoto Covid-19 slimnieku skaits. Tas ir ļāvis lielā mērā neuzlikt ierobežojumus ekonomiskai aktivitātei. Latvijā vakcinēto personu īpatsvars joprojām ir viens no zemākajiem ES valstīs. 2021.gada 13. septembrī Latvijā pilnu vakcinācijas kursu bija izgājuši 41,9% iedzīvotāju, attiecīgais rādītājs Lietuvā bija 56,5%, Igaunijā 50%, bet ES vidēji 70%. Masīvas dezinformācijas apstākļos, kad vakcinēšanās ieguvumi tiek apšaubīti, tai skaitā priekšvēlēšanu nolūkos, Latvijas valdības viena no galvenajām prioritātēm ir maksimālas vakcinācijas aptveres sasniegšana.
2. Latvijas IKP otrajā ceturksnī pieauga par 10,8% (sezonāli koriģēti dati), reālajam IKP 2021. gada otrajā ceturksnī sasniedzot 6,976 mljrd. eiro. IKP otrā ceturksņa struktūrā lielākā pozitīvā ietekme ir bijusi investīcijām (12,5%), eksportam (9,5%) un mājsaimniecību patēriņam (8,2%). IKP izmaiņas pa darbības veidiem, salīdzinot ar 2020.g. otro ceturksni liecina, ka gandrīz visu nozaru aktivitāte ir sekmīgi atjaunojusies. Epidemioloģiskie un fiskālie riski, kurus FDP identificēja, apstiprinot makro-ekonomiskās prognozes š.g. jūnijā¹, nepasliktināja tautsaimniecības izaugsmi.
3. Uzņēmējdarbības noskaņojums vēl joprojām ir pozitīvs, tomēr, tas sāk lēnām pasliktināties. Neskatoties uz aizvien pieaugošo saslimstību, pakalpojumu sniedzēju noskaņojums ir pozitīvs un, salīdzinot ar jūliju, uzlabojies. Uzņēmēji, kā darbību ierobežojošo faktoru, aizvien biežāk piemin darbaspēka trūkumu, bet ražošanas nozares uzņēmēji atzīmē, ka pašlaik neizjūt nekādus ierobežojumus savai uzņēmējdarbībai. Tajā pašā laikā ES ražotāju darbību ierobežo materiālu un iekārtu nepietiekamība, kas drīzumā var ietekmēt arī Latviju.
4. Vēl joprojām pastāv augsta nenoteiktība attiecībā uz IKP un citu makroekonomisko rādītāju attīstību. Latvijas Banka plāno palielināt šī gada IKP prognozi līdz 5,4%, jūnijā prognozēto 3,3% vietā, tomēr plašāku informāciju par prognožu atjaunošanu sniegs 30. septembra oficiālajā seminārā. Tai pat laikā, Starptautiskais valūtas fonds septembrī samazināja Latvijas IKP prognozi par 0,3 procentpunktiem līdz 3,6% šim gadam, un 2022. gadam atstāja nemainīgu 5,2% izaugsmes prognozi. Padomes norādītie riski par nepietiekamu vakcinācijas aptveri un inflācijas straujāko pieaugumu ir realizējušies un pasliktina attīstības perspektīvas.
5. Lai gan trešais Covid-19 vilnis ir sācies, līdz šim nav bijuši jauni ekonomiskas darbības ierobežojumi, bet iespējams valdība būs spiesta tos ieviest. Ņemot vērā ekonomikas atkopšanos iepriekšējos mēnešos, Finanšu ministrijas un pat optimistiskākas Latvijas Bankas IKP prognozes ir sasniedzamas, bet prognozētā inflācija 2% apmērā jau ir pārsniegta. Tas ir jāņem vērā budžeta sagatavošanas procesā, tajā skaitā lemjot par jaunajām politikas iniciatīvām, kas var papildus stimulēt inflācijas pieaugumu.
6. Gada inflācija augustā, saskaņā ar Eurostat datiem, Euro zonā ir sasniegusi 3%, bet ES vidēji 3,2%. Latvijas gada inflācija ir augstāka nekā ES un Euro zonā un augustā tā bija 3,6%. Eiropā un Latvijā aizvien satraucošāks faktors inflācijas struktūrā kļūst enerģijas

¹ Pieejams: 14.06.2021. Finanšu ministrijas makroekonomikas prognožu apstiprināšana vidējā termiņa budžeta ietvaram | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv), skatīts: 06.09.2021

cenās (degviela, gāze, elektroenerģija), kas tuvojoties aukstuma sezonai turpinās sadārdzināt gan pārtikas, gan ražošanas, gan mājokļu uzturēšanas izmaksas. Pēdējā laikā Latvijā būvniecības izmaksu un ražotāju cenu pieaugums norāda uz piedāvājuma puses ierobežojumiem. Lai arī, daļa no tiem ir globāli, tas norāda, ka turpmākā fiskālā stimulēšana drīzāk palielinās inflāciju, nevis ekonomikas izaugsmi.

7. Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras apkopotiem datiem, augustā reģistrētais bezdarbs ir krities līdz 6,5%. Darba tirgū, salīdzinot š.g. otro ceturksni ar 2019. gada otro ceturksni, iezīmējas strukturālas izmaiņas. Piemēram, vērojot aizņemto darba vietu skaitu pa darbības veidiem, redzams, ka krīzes laikā ir sarukusi nodarbinātība izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu jomā (-20%), bet ir pieaugusi nodarbinātība informācijas un komunikācijas pakalpojumos (+19,9%).
8. Vienlaikus ar bezdarba kritumu, Latvijā kopš 2020. gada pēdējā ceturkšņa aizvien pieaug brīvo darba vietu īpatsvars, kas šī gada otrajā ceturksnī sasniedza 2,6%. Tas norāda uz darba tirgus nesabalansētību darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma pusē. Pie tam, līdzīga situācija vērojama globāli: žurnāls *The Economist*² norāda, ka pirms pandēmijas attīstītajās valstīs bija novērota ļoti augsta iesaiste darba tirgū, kas tagad drīzāk virzās pretējā virzienā – šobrīd darbaspēka piedāvājums esot par 3% zemāks nekā pirms krīzes. Secināts, ka Covid-19 ierobežojumi ir galvenais iemesls vājākam darbaspēka piedāvājumam. Savukārt pieprasījuma pusē tiek norādīti trīs faktori: (i) Covid-19 izraisīti pārrāvumi (it sevišķi emigrācija), (ii) atbalsta pasākumu un pensijas politikas, (iii) iedzīvotāju attieksmes maiņa pret darbu.
9. Š.g. otrajā ceturksnī fiksēts vidējās darba samaksas pieaugums (+10,2%), bruto darba samaksas apmēram vidēji sasniedzot 1237 eiro. Algu līmeņa kāpumu ietekmēja gan minimālās algas pieaugums līdz 500 eiro, gan arī pieaugusi nodarbinātība augstāk apmaksātās nozarēs. Vienlaikus ar algu kāpumu ir būtiski saglabāt un kāpināt uzņēmumu produktivitāti³.
10. Augustā turpinājās pozitīva iekasēto nodokļu un VSAOI tendence, kas sākās vēl aprīlī. Augustā tika iekasēti par 18% vairāk nodokļu un VSAOI nekā gadu atpakaļ attiecīgajā mēnesī. Diemžēl, detalizētāku iekasēto nodokļu analīzi pašlaik nav iespējams veikt ieviestā vienotā nodokļu konta dēļ, jo liela daļa iekasēto nodokļu joprojām nav identificēta pa nodokļu veidiem.
11. Kopš pandēmijas sākuma, globāli valstu parāds vidēji 2020. gadā sasniedza 97% no pasaules IKP un tiek prognozēts, ka 2021. gadā tas sasniegs 99% apmēru⁴, kas vēsturiski ir bezprecedenta augsts līmenis. Pēc Eurostat datiem 2021. gada 1. ceturksnī vispārējās valdības parāds Euro zonā sasniedzis 100,5%. Šie apstākļi liek valdībām un fiskālām institūcijām, visā pasaulē, pievērst īpašu vērību parāda ilgtspējai un pēc iespējas novērst parāda līmeņa pieaugumu. Latvijā, salīdzinot ar citām ES valstīm, ir salīdzinoši zems parāda līmenis. Kopš 2020. gada februāra Latvijas valsts parāds audzis par 3,8 miljardiem eiro. Pēc pēdējiem pieejamiem Eurostat datiem vispārējās valdības parāds š.g. 1. ceturksnī jau bija 45,7% pret IKP.
12. Atzinīgi vērtējot Latvijas valdības fiskālo politiku laikā ar lieliem izaicinājumiem pasaules un Latvijas ekonomikā, septembra sākumā starptautiskā kredītreitingu aģentūra "Fitch Ratings" ir saglabājusi Latvijas kredītreitingu augstajā "A-" līmenī ar stabilu kredītreitinga nākotnes novērtējumu.

² Pieejams: *The Economist* 2021. gada 14. augusta izdevums, skatīts: 06.09.2021

³ Latvijas produktivitātes ziņojums 2020. Pieejams: http://eppi.lza.lv/wp-content/uploads/2021/01/LPZ_2020_.pdf, skatīts 21.09.2021

⁴ Pieejams: IMF Fiscal Monitor 2021 (apr.) *Fiscal Monitor, April 2021 (imf.org)*, skatīts: 06.09.2021

- 13.** Latvijas valdība turpina budžeta izstrādes procesu. 2022.gadā joprojām ir spēkā EK vispārējā izņēmuma klauzula un attiecīgi netiek piemēroti Fiskālās disciplīnas likuma fiskālie nosacījumi, tā vietā piemērojot ES Padomes rekomendācijas. Līdz šim nepieredzētie fiskālie pasākumi ir palīdzējuši novērst Covid-19 krīzes būtisko negatīvo ietekmi uz ekonomiku. ECOFIN sarunās par nākotnes fiskālajiem noteikumiem ES, Latvija iestājas par fiskālās disciplīnas ievērošanu pēc pandēmijas apstākļos un pievienojas šīs iniciatīvas domubiedru grupai (Austrija, Somija, Latvija, Zviedrija, Nīderlande, Slovākija, Dānija un Čehija). Padome augsti vērtē šo Latvijas valdības iniciatīvu.
- 14.** Ņemot vērā, ka šobrīd likumdošana nenosaka maksimāli pieļaujamos budžeta izdevumus, Finanšu ministrija piedāvā⁵ par maksimāli pieļaujamo izdevumu noteikšanas enkuru tuvākajos gados noteikt valsts parāda līmeni - tuvu 50% no IKP. Saskaņā ar FM scenāriju, VV parāds 2022. gadā sasniegtu 50,9% no IKP, 2023. gadā 49,8% no IKP, 2024.gadā – 49,9% no IKP. Pie šī scenārija budžeta deficīts 2022. gadā sasniegtu 3,9% no IKP, bet fiskālā telpa būtu 302 miljoni eiro.
- 15.** Padome atbalsta koalīcijas valdības nospraustos fiskālās politikas mērķus un cer, ka valdība, ņemot vērā potenciāli iespējamās Covid-19 atbalsta pasākumus un Saeimas vēlēšanu gadam raksturīgo politisko spriedzi, spēs ievērot valsts parāda un budžeta deficīta griestus.
- 16.** Sistemātiskās atbalsta programmas, ar tiešu ietekmi uz VVB, beidza savu darbību jūnijā. Šobrīd atbalsts tiek sniegts ar netiešiem atbalsta instrumentiem vai ar diskrecionāro tiešo pasākumu palīdzību. Patreiz plānoto atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB 2021. gadā tiek novērtēta 2,2 miljardu eiro apmērā (7% no IKP), bet faktiski atbalsts izmaksāts 1,5 miljardu eiro apmērā (4,7% no IKP). Padome aicina valdību arī tālāk rīkoties fiskāli atbildīgi un sniegt valsts atbalstu tikai tad, ja to prasīs epidemioloģiskā situācija un potenciālie ierobežojumi.
- 17.** Padome aicina valdību ļoti rūpīgi izvērtēt un izvairīties no vispārīgiem ekonomikas sildīšanas pasākumiem, kam nav ilgtermiņa pozitīvas ietekmes uz ekonomikas potenciālu. Patērīna, ražotāju un būvniecības cenu straujš pieaugums, kā arī algu kāpums un arvien lielākas grūtības atrast darbiniekus, liecina ka ekonomikā brīvu jaudu nav daudz un vispārīgi ekonomikas sildīšanas pasākumi riskē veicināt makroekonomisko nesabalansētību veidošanos.

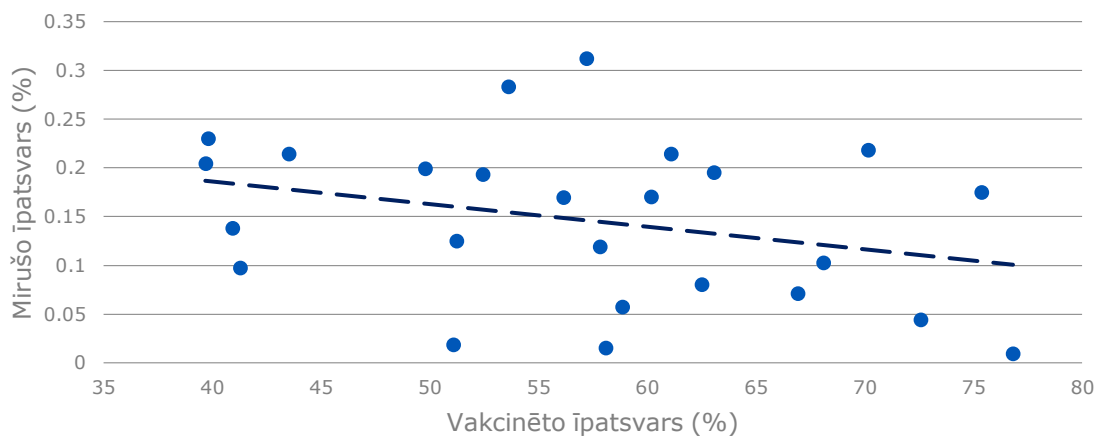
⁵ Informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2022.-2024.gadā", apstiprināts MK 2021.gada 24.augustā. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/budzets2022>, skatīts 16/09/2021

ANALĪZES IZVĒRSUMS

1. Vispārējā situācijas attīstība

Covid-19 vīrusa, jaunā Delta varianta dēļ, inficēšanās līmenis strauji pieaug lielākajā daļā Eiropas, ASV, kā arī Latvijā. Tomēr valstīs ar augstu vakcinācijas līmeni ir ievērojami samazinājies smagi slimo un slimnīcās ievietoto slimnieku skaits. Tas ir ļāvis lielā mērā neuzlikt ierobežojumus ekonomiskai aktivitātei. Zemāk attēlā 1.1. redzama saistība starp valsts vakcinācijas līmeni un mirušo no Covid-19 skaitu. Grafiks norāda uz acīmredzamu apgrieztu korelāciju starp mirstību un vakcinācijas līmeni. Saistība būtu vēl uzskatāmāka, ja mirstības līmenis tiktu norādīts tikai pēdējā laika periodā. Šis grafiks vēlreiz pierāda, ka vispārēja sabiedrības vakcinācija ir svarīgs priekšnoteikums sabiedrības sociālam līdzsvaram un ekonomiskai izaugsmei.

1.1. attēls. Mirstības līmeņa sakarība ar vakcinācijas līmeni attīstītajās valstīs (% no iedzīvotāju skaita, mirstība no Covid-19 no epidēmijas sākuma, vakcinācijas līmenis š.g. 5.septembrī)



Avots: <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>

Latvijā vakcinēto personu īpatsvars joprojām ir viens no zemākajiem ES valstīs. 13. septembrī Latvijā pilnu vakcinācijas kursu bija izgājuši 41,9% iedzīvotāju, attiecīgais rādītājs Lietuvā bija 56,5%, bet Igaunijā 50%. Neskatoties uz lielo dezinformāciju, kas apšaubā vakcinēšanās ieguvumus, Latvijas valdības viena no galvenajām prioritātēm ir maksimālas vakcinācijas aptveres sasniegšana.

Latvijā turpinās budžeta izstrādes process. 2022.gadā joprojām ir spēkā EK vispārējā izņēmuma klauzula un attiecīgi netiek piemēroti Fiskālās disciplīnas likuma fiskālie nosacījumi, tā vietā piemērojot ES Padomes rekomendācijas, kas iesaka: i) kontrolēt nacionāli finansēto primāro kārtējo izdevumu pieaugumus, ii) nepieciešamības gadījumā finansēt Covid-19 atbalsta pasākumus uz budžeta deficīta rēķina, iii) nacionāli finansēto investīciju apjomu saglabāt vismaz 2021.gada līmenī. Ņemot vērā, ka šobrīd likumdošana nenosaka maksimāli pieļaujamus budžeta izdevumus, Finanšu ministrija savā ziņojumā⁶ piedāvā par maksimāli pieļaujamo izdevumu noteikšanas enkuru tuvākajos gados noteikt valsts parāda līmeni- tuvu 50% no IKP. Saskaņā ar piedāvāto scenāriju, VV parāds 2022. gadā sasniegtu 50,9% no IKP,

⁶ Informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2022.-2024.gadā", apstiprināts MK 2021.gada 24.augustā. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/budzets2022>, skatīts 16.09.2021

2023. gadā 49,8% no IKP, 2024.gadā – 49,9% no IKP. Pie šī scenārija budžeta deficīts 2022. gadā sasniegtu 3,9% no IKP, bet fiskālā telpa būtu 302 miljoni eiro.

Padome atbalsta koalīcijas valdības nospraustos fiskālās politikas mērķus un cer, ka valdība, ņemot vērā potenciāli iespējamus Covid-19 atbalsta pasākumus un Saeimas vēlēšanu gadam raksturīgo politisko spriedzi, spēs ievērot valsts parāda un budžeta deficīta griestus.

Latvija, kā viena no pirmajām ES valstīm, ir saņēmusi priekšfinansējumu 237 miljonu eiro apmērā no kopējā valstij pieejamā Atveseļošanas fonda finansējuma apjoma – 1,82 miljardiem eiro. Latvijas valsts varēs uzsākt Latvijas atveseļošanas un noturības plānā izklāstīto svarīgāko investīciju un reformu pasākumu īstenošanu. Atveseļošanas fonda investīcijas dod Latvijai paātrinājumu reformu īstenošanā, veicinot produktivitāti, ekonomikas un digitālo transformāciju, klimata mērķu sasniegšanu, nevienlīdzības mazināšanu, veselības aprūpes uzlabošanu un likuma varas stiprināšanu.

Starptautiskā kredītreitingu aģentūra "Fitch Ratings" ir saglabājusi Latvijas kredītreitingu augstajā "A-" līmenī ar stabilu kredītreitinga nākotnes novērtējumu. Šis ir augsts un neatkarīgs valsts fiskālās un ekonomiskās politikas novērtējums laikā ar lieliem izaicinājumiem pasaules un Latvijas ekonomikā. Augstais novērtējums arī turpmāk veicinās salīdzinoši zemas parāda apkalpošanas izmaksas.

Neformālajā Eiropas Savienības (ES) Ekonomisko un finanšu jautājumu padomes (ECOFIN) sanāsmē Latvija ir pievienojusies dalībvalstu grupai, kas iestājas par konservatīvu un atbildīgu fiskālās disciplīnas politiku. Covid-19 izraisītā krīze lielā mērā ir veiksmīgi pārvarēta ar ekspansīvu valstu fiskālo politiku, kā rezultātā visu ES valstu parādi ir ievērojami pieauguši. Lai salīdzinoši lielas parāds turpmāk neuzliktu ievērojamu slogu valstu budžetiem un ierobežotu ekonomisko izpausmi, ir jāsāk domāt par ES valstu atgriešanos pie ilgtspējīgas valstu fiskālās politikas. Latvija ir nonākusi cienījamā valstu kompānijā, kopā ar Austriju, Somiju, Zviedriju, Nīderlandi, Slovākiju, Dāniju, Čehiju, kas centīsies pārliecināt pārējās ES dalībvalstis par atbildīgas fiskālās politikas nepieciešamību pēckrīzes periodā.

2. Makroekonomiskās vides novērtējums

2.1. Makroekonomiskā attīstība

Saskaņā ar CSP publicētiem datiem, reālais IKP 2021. gada otrajā ceturksnī bija 6,976 mljrd. eiro. Salīdzinot ar 2020. gada otro ceturksni, IKP pieauga par 10,8% (sezonāli koriģēti dati), bet salīdzinot ar š.g. iepriekšējo ceturksni, pieaugums bija 4,4%. IKP otrā ceturkšņa struktūrā lielākā pozitīvā ietekme ir bijusi investīcijām (12,5%), eksportam (9,5%) un mājsaimniecību patēriņam (8,2%). IKP izmaiņas pa darbības veidiem, salīdzinot ar 2020.g. otro ceturksni, liecina, ka gandrīz visu nozaru aktivitāte ir sekmīgi atjaunojusies. Lai gan, visstraujāk atkopjas smagāk cietušās nozares, tomēr, pirmskrīzes līmeni neizdevās sasniegt izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu, mākslas un izklaides pakalpojumu, transporta un uzglabāšanas pakalpojumu sniedzējiem, u.c. Ievērojami pieaugot importa apjomam otrajā ceturksnī, tirdzniecības bilance pasliktinājās līdz -11,8% no IKP. Tomēr kopumā ir vērojama vispārēja ekonomikas atlabšana, ko veicina aktīvais patēriņš, ražošana un eksports. Vienlaikus vērojams straujš inflācijas līmeņa kāpums, ko izraisa globāla pieprasījuma/piedāvājuma nesabalansētība un cenu kāpums enerģijas tirgū.

2.1. tabula. Makroekonomisko rādītāju prognozes un izpilde 2021. gadā

Makroekonomiskie rādītāji	Faktiskie rādītāji		Prognozētie rādītāji				Izpilde ceturksnī	
	2021		2021					
Reālā IKP izaugsme	-1,2%	10,8%	3,7%	5,0%	3,5%	3,4%	Augstāk	par prognozēto
Nominālā IKP izaugsme	1,8%	16,1%	6,9%	8,5%	6,2%	5,3%	Augstāk	par prognozēto
Inflācija (Patēriņa cenas)	-0,1%	2,3%	2,0%	2,4%	2,2%	2,0%	Augstāk	par prognozēto
IKP deflators	2,7%	5,6%	3,1%	3,3%	2,6%	1,9%	Augstāk	par prognozēto

Avots: CSP, FM, FDP

Padome 2021. gada 14. jūnijā apstiprināja FM makroekonomikas prognozes VTBI 2022/24. gadam un vērsa uzmanību uz epidemioloģiskiem, politiskiem, makroekonomiskiem, fiskāliem un administratīviem riskiem.⁷ Daļa prognozēto risku ir iestājušies, to skaitā:

Epidemioloģiskie riski – vakcinācijas 60% – 70% aptvere netika sasniegta. Septembra sākumā Latvijā bija vakcinēta mazāk kā puse iedzīvotāju. Vakcinācijas aptvere ir atšķirīga pa vecuma grupām un profesijām. Vakcīnu efektivitāte ir diezgan augsta – Nacionālā veselības dienesta statistika liecina, ka ar Covid-19 stacionēto pacientu vidū vairāk kā 98% ir nevakcinēti. Tas liecina, ka saslimstībai aizvien būs liela ietekme uz ekonomikas funkcionalitāti un daļēja ierobežojumu ieviešana būs iespējama, jo apmēram puse Latvijas iedzīvotāju vēl joprojām ir apdraudēta.

Inflācijas pieauguma riski ir piepildījušies gan pārsniedzot 2% prognozi Latvijā pirmajā pusgadā, gan pārsniedzot inflācijas līmeni Eirozonā. Pēc Eurostat datiem gada inflācija augustā Latvijā sasniedza 3,6%, kamēr Eirozonā tā bija 3%⁸.

Fiskālās politikas riski – deficīta apmēra kāpums, kura kompensēšana gulsies uz nākamās valdības un nodokļu maksātāju pleciem, potenciāli varētu kļūt par politikās nestabilitātes faktoru. VTBI 2022/24 šim gadam prognozētais deficīta apmērs ir -9,3%, bet turpmākiem gadiem -2,9%; -1,2% un -0,3% no IKP attiecīgi 2022., 2023. un 2024. gadiem, liek secināt, ka atgriešanās pie fiskālās disciplīnas būs izaicinoša, neskatoties uz ekonomikas izaugsmes atgriešanos.

Dažādu ekonomistu prognozēs IKP rādītāji, salīdzinot ar iepriekšējiem (EK, Swedbank, LB), tiek prognozēti koriģējot tos uz augšu, tomēr septembrī Starptautiskais valūtas fonds koriģēja Latvijas prognozi uz leju.

2.2. Dažādu institūciju IKP prognozes Latvijai 2021.2022. gados

IKP/Gads	2020	2021 (P)	2022 (P)	Pēdējais atjauninājums
Latvija (FM)		3.7	5	Jūn. 2021 ⁹
Latvija (LB)		5,4 (plānots*)	6.5	Sept. 2021 ¹⁰
Latvija (SVF)	-3.6	3.6	5.2	Sept. 2021 ¹¹
Latvija (EK)		3.8	6	Jūl. 2021 ¹²
Latvija (Swedbank)		4	5	Aug.2021 ¹³
Vidējais aritmētiskais	-	3.7	5.5	-

Avots: FM, LB, SVF, EK, AS Swedbank, FDP; *LB prognožu paziņošanas konference notiks 30. septembrī.

⁷ Pieejams: 14.06.2021. Finanšu ministrijas makroekonomikas prognožu apstiprināšana vidējā termiņa budžeta ietvaram | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv), skatīts: 06.09.2021.

⁸ Pieejams: Statistics | Eurostat (europa.eu), skatīts: 06.09.2021

⁹ Pieejams: FDP Viedoklis par Finanšu Ministrijas makroekonomikas prognozēm: download (fdp.gov.lv), skatīts: 06.09.2021

¹⁰ Pieejams: Latvijas Banka līdz 5,4% palielinājusi šī gada IKP pieauguma prognozi (delfi.lv), skatīts: 21.09.2021

¹¹ Pieejams: IMF Country Report 21/194 LVAEA2021001.pdf, skatīts: 21.09.2021

¹² Pieejams: Summer 2021 Economic Forecast: Reopening fuels recovery | European Commission (europa.eu), skatīts: 21.09.2021

¹³ Pieejams: Swedbank Economic Outlook seo aug 2021 eng final.pdf (swedbank-research.com), skatīts: 21.09.2021

Vidējais aritmētiskais novērtējums IKP izaugsmei 2021. gadam ir 3,7%, bet 2022. gadam 5,5%.

Pašlaik vērojot prognožu izpildi kontekstā ar Covid-19 situācijas attīstību, var teikt, ka kopumā 2021. gadā IKP mērķi var tikt sasniegti, bet inflācijas prognoze pašlaik vairs nav izpildāma un turpmāka ekonomikas stimulēšana var padarīt inflācijas pieaugumu vēl straujāku.

Kopš augusta beigām vērojams straujš saslimstības pieaugums. Tātad jau pieredzēto Covid-19 ierobežojošo pasākumu atkārtošāns ir iespējams scenārijs, kas prasītu papildus līdzekļus gan ierobežojošo pasākumu kompensācijai, gan veselības aprūpes sistēmas stiprināšanai.

2.2. Konjunktūras rādītāji

Ekonomikas konfidences rādītāji pa nozarēm liecina, ka noskaņojums rūpniecībā un mazumtirdzniecībā vēl joprojām ir pozitīvs, tomēr, salīdzinot ar jūliju, tas ir pazeminājies. Pakalpojumu sniedzēju noskaņojums ir pozitīvs un, salīdzinot ar jūliju, tas uzlabojies. Savukārt Būvniecībā noskaņojums ir negatīvs un mēneša laikā tas ir pasliktinājies, kas ir negaidīts rezultāts ņemot vērā plānotos apjomīgos būvniecības darbus. Patēriņa cenu pieaugums jau vairākus mēnešus liek patērētājiem satraukties par pirkjspēju, kas atspoguļojas negatīvos konfidences rādītājos.

Rūpniecībā konfidences rādītājs augustā bija 0,1%, samazinājums, salīdzinot ar jūliju, 2,4 procentpunkti.

Būvniecībā konfidences rādītājs -9,9%, salīdzinājumā ar jūliju, pasliktinājies par 1,6 procentpunktiem.

Mazumtirdzniecībā konfidences rādītājs augustā bija 6,2%, salīdzinot ar jūliju, pasliktinājums -3,2 procentpunkti.

Pakalpojumos konfidences rādītājs augustā 6,9% un, salīdzinot ar jūliju, uzlabojums 0,9%.

Patērētāju konfidences rādītājs -13,5%, salīdzinot ar jūliju, uzlabojums 2,9 procentpunkti.

Dažādās nozarēs aizvien izteiksmīgāk, kā darbību ierobežojošs faktors, iezīmējas darbaspēka trūkums. Augustā šo apstākli pieminēja gan būvnieki, gan ražotāji, gan pakalpojumu sniedzēji.

Būvniecībā, kā galvenais ierobežojošais faktors norādīts pieprasījuma trūkums, kas pamatā raksturīgs specializētiem būvdarbiem (t.i., remontdarbiem, santehniko komunikāciju ierīkošanas, iestiklošanas u.tml. darbiem). Rūpniecībā un pakalpojumu nozarē augustā visbiežāk atzīmēja, ka ierobežojošo faktoru nav.

2.3. Jaudas noslodze

Jaudas noslodze otrajā ceturksnī bija 74,5% līmenī, kas tuvinās pirmskrīzes rādītājiem. Augstākā noslodze (77%) vērojama kapitāl-preču ražošanā, tai seko starppatēriņa preču ražošana 76,8%. Rūpniecības produkcijas apjoms, otrā ceturksņa mēnešos, pieauga vidēji 8,2% apmērā. Elektroenerģijas un gāzes apgādē 3 mēnešu vidējais pieaugums bija 8,5%, bet apstrādes rūpniecībā 8,4%. Pieaugums vērojams arī ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes nozarē, vidēji 3 mēnešos par 5,4%. Apstrādes rūpniecības produkcijas izlaide pieauga par 27,3%, salīdzinot ar 2020. gada otro ceturksni. Lielāko pienesumu šajā pieaugumā deva koksnes un koka izstrādājumu ražošana (14,1%), kas vienlaikus atspoguļojās arī koksnes eksporta apjoma pieaugumā.

2.4. Nodarbinātība

Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras apkopotiem datiem, augustā reģistrētais bezdarbs ir krities līdz 6,5%, savukārt saskaņā ar CSP datiem, piedāvāto brīvo darba vietu skaits kopš 2020. gada ceturktā ceturkšņa pieaug, šī gada otrajā ceturksnī sasniedzot 25 290 vakances, jeb 2,6%.

Latvijā kopš krīzes sākuma ir iezīmējušās nelielas strukturālas pārmaiņas darba tirgū, ko var novērot analizējot aizņemto darba vietu skaita izmaiņas pa darbības veidiem. Salīdzinot 2019.gada otrā ceturkšņa un 2021. gada otrā ceturkšņa datus redzams, ka par 20% ir pieaudzis aizņemto darba vietu skaits informācijas un komunikācijas pakalpojumos (IKT), par 13% profesionālos, zinātniskos un tehniskos pakalpojumos, par 10% veselības un sociālā aprūpes pakalpojumos. Salīdzinot ar šo pašu periodu, mazinājies aizņemto darba vietu skaits izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumos (-21%), transporta un uzglabāšanas pakalpojumos (-8%) un finanšu un apdrošināšanas darbības pakalpojumos (-5%) (Skat. 1. pielikumu). Kopumā visos darbības veidos aizņemto darba vietu skaits, salīdzinot ar pirms krīzes 2019.gada 2. ceturksni, strādājošo skaits pieaudzis par 1,7%, jeb 15,9 tūkstošiem cilvēku.

Līdzīgi kā pirms Covid-19 krīzes, lielākais pieprasījums pēc darbiniekiem ir apstrādes rūpniecībā, valsts pārvaldē, un tirdzniecībā. Tomēr ir mainījies brīvo darba vietu īpatsvars pa nozarēm: ja pirms krīzes augstāks pieprasījums bija pēc darbiniekiem tirdzniecībā, transporta un uzglabāšanas nozarē, būvniecībā un lauksaimniecībā, tad pašlaik pieprasīti, bet neatrasti darbinieki biežāk ir veselības un sociālā aprūpē, valsts pārvaldē un apstrādes rūpniecībā.

Darba spēka piedāvājuma un pieprasījuma disbalanss ir novērots ne tikai Latvijā, bet pašlaik tā ir globāla parādība. Žurnāls *The Economist*¹⁴ norāda, ka pirms pandēmijas attīstītajās valstīs bija novērota ļoti augsta iesaiste darba tirgū, kas tagad drīzāk virzās pretējā virzienā – šobrīd darbaspēka piedāvājums esot par 3% zemāks nekā pirms krīzes. Žurnāls analizē gan darbaspēka piedāvājuma, gan pieprasījuma iemeslus šim fenomenam. Covid-19 ierobežojumi ir galvenais iemesls vājākam darbaspēka piedāvājumam. Savukārt pieprasījuma pusē tiek norādīti trīs faktori, kas samazina darbaspēka piedāvājumu: (i) Covid-19 izraisīti pārrāvumi (it sevišķi emigrācija), (ii) atbalsta pasākumu un pensijas politikas, (iii) iedzīvotāju attieksmes maiņa pret darbu.

2.5. Darba samaksa

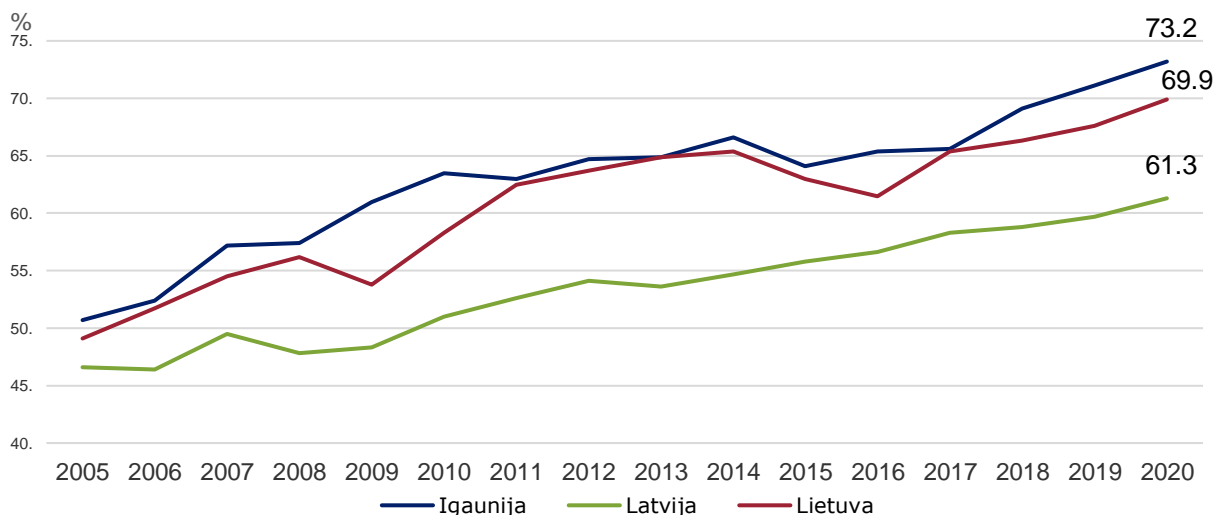
Š.g. otrajā ceturksnī fiksēts vidējās darba samaksas pieaugums 10,2% apmērā- bruto darba samaksas apmērs vidēji bija 1237 eiro. Alga straujāk pieaugusi publiskajā sektorā strādājošajiem (+13,4%), sasniedzot vidēji 1291 eiro, salīdzinot ar privāto sektoru- darba samaksa vidēji ir augstāka par 76 eiro. Straujākais darba samaksas pieaugums publiskajā sektorā vērojams veselības un sociālās aprūpes nozarē (+35,1%) un izglītības nozarē (+12,4%). Privātajā sektorā darba samaksa pieauga par 9% sasniedzot 1215 eiro pirms nodokļu nomaksas, straujākais kāpums attiecināms uz tirdzniecības nozari (+11,7%). 2021. gada kopējo algu līmeņa kāpumu ietekmēja arī minimālās algas pieaugums līdz 500 eiro. Vērojot pārmaiņas nodarbinātībā, redzam, ka pieaug nodarbinātība augstāk apmaksātās nozarēs, piemēram, jau pieminētajā IKT.

Lai gan darba samaksas pieaugums pozitīvi ietekmē mājsaimniecību patēriņu, tomēr kontekstā ar budžeta bāzes izdevumu pieaugumu un vispārējo patēriņa cenu pieaugumu, kā arī lēno produktivitātes pieaugumu, tas drīzāk vērtējams kā ekonomikas konkurētspēju

¹⁴ Pieejams: *The Economist* 2021.gada 14. augusta izdevums, skatīts: 06.09.2021

ierobežojošs faktors. Latvijas eksperti prognozē arī turpmāku algu pieaugumu¹⁵, jo izaugsme ir atgriezusies lielākajā daļā nozaru. Sagaidāms, ka algas pieaugumi neizbēgami sekos inflācijas pieaugumam, vismaz tik daudz, lai ievērojami nekrastos patērētāju pirktspēja. Vienlaikus ar algu kāpumu ir būtiski saglabāt uzņēmumu produktivitāti, kurā Latvija vēl

2.1. attēls. Produktivitāte par nostrādāto stundu Baltijas valstīs (ES=100)



Avots: Eurostat [NAMA_10_LP_ULC]

joprojām atpaliek no Igaunijas un Lietuvas. Pēc Eurostat datiem par 2020. gadu, nominālā produktivitāte par nostrādāto stundu Igaunijā bija par 16,3% augstāka nekā Latvijā, bet Lietuvā par 12,3% augstāka nekā Latvijā, (skat. 2.1. attēlu). Neskatoties uz krīzes apstākļiem, 2020. gadā produktivitāte Latvijā pieauga par 1,6 procentpunktiem, salīdzinot ar 2019. gadu, bet tajā pašā laikā Igaunijas un Lietuvas produktivitāte pieauga par 2 procentpunktiem. Tādēļ vēl aizvien, lai sasniegtu vai apsteigtu kaimiņvalstu produktivitātes pieaugumu ir nepieciešams investēt gan zinātnē, gan jaunās produktīvās iekārtās, gan darbinieku apmācībā. To var panākt uzņēmējiem reinvestējot pašu peļņu, gan aizņemoties, gan izmantojot Atveseļošanās un noturības mehānisma un citu ES fondu līdzekļus.

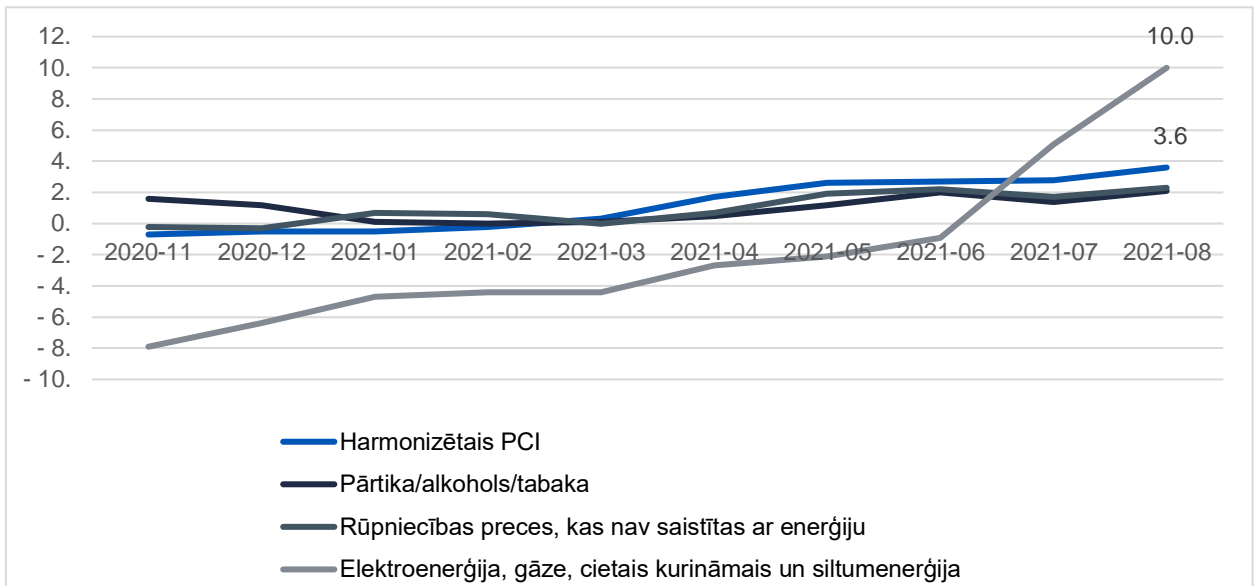
2.6. Inflācija

Saskaņā ar Eurostat datiem, augustā gada inflācija Eiro zonā ir sasniegusi 3%, bet ES vidēji 3,2%. Augstākais patēriņa cenu līmenis augustā atkārtoti novērots Igaunijā, sasniedzot 5%. Latvijas gada inflācija ir augstāka nekā ES un Eiro zonā - augustā tā bija 3,6%.

Eiropā un Latvijā aizvien satraucošāks faktors inflācijas struktūrā kļūst enerģijas cenas (degviela, gāze, elektroenerģija), kas tuvojoties aukstuma sezonai turpinās sadārdzināt gan pārtikas, gan ražošanas gan mājokļu uzturēšanas izmaksas. Pēc Eurostat datiem par augustu, enerģijas cena Latvijā, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi, kopumā ir augusi par 10%, (skat. 2.2. attēlu).

¹⁵ Pieejams: [Eksperti algu pieaugumu Latvijā prognozē arī turpmāk / Raksts \(lsm.lv\)](#), skatīts: 21.09.2021

2.2. attēls. Gada inflācija Latvijā par būtiskākajām komponentēm



Avots: Eurostat [PRC_HICP_MANR]

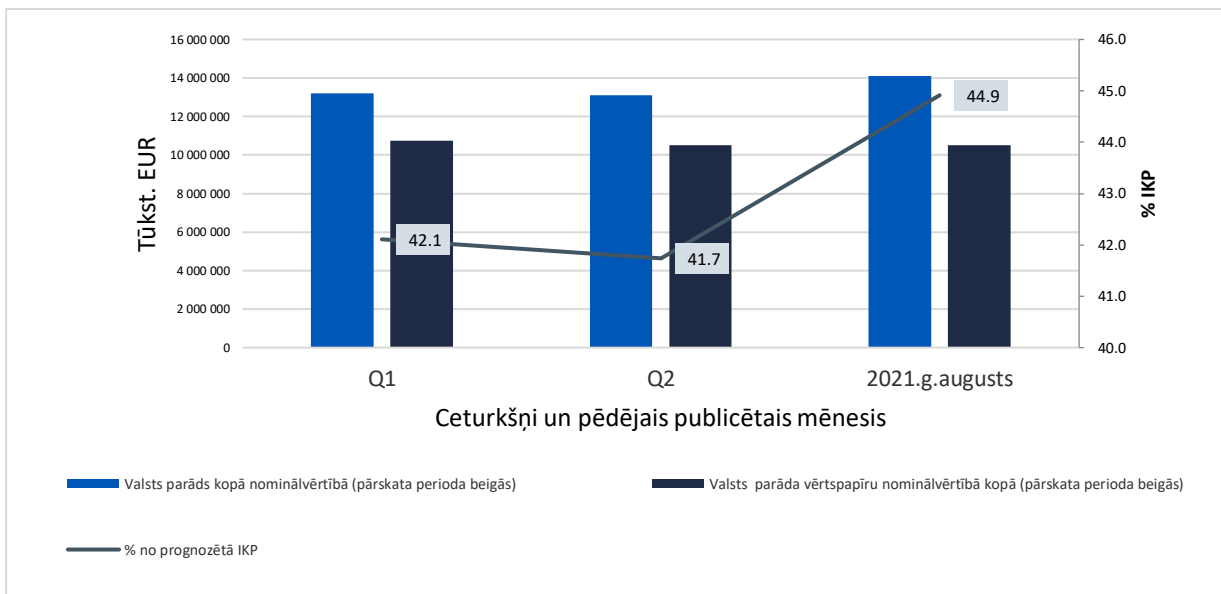
Pēc CSP datiem, Latvijā augustā patēriņa cenas pieauga par 3,7%, bet, salīdzinot ar jūliju, par 0,4%. Cenas pieauga visās patēriņa grupās, īpaši strauji mājoklim, transportam un pārtikai. Saskaņā ar CSP padziļināto izpēti, ar mājokli saistītām precēm un pakalpojumiem, vidējais cenu līmenis palielinājās par 6,8%, ko galvenokārt noteica dabasgāzes tarifu pieaugums par 51,3%. Cenas pieauga elektroenerģijai, siltumenerģijai, mājokļa uzturēšanas un remonta pakalpojumiem, mājokļa īrei, cietajam kurināmajam, atkritumu savākšanai, kā arī materiāliem mājokļa uzturēšanai un remontam. Ar transportu saistītām precēm un pakalpojumiem, cenas gada laikā palielinājās par 8,8%, ko noteica degvielas cenu pieaugums par 19,1%. Pārtikas un bezalkoholisko dzērienu grupā cenas gada laikā palielinājās par 2,2%, pie tam, cenas pieauga tādām ikdienā nepieciešamiem produktiem kā gaļai, graudaugiem, eļļai u.c. precēm ar neelastīgu pieprasījumu.

Enerģijas cenu sadārdzinājumam ir gan ekonomisks, gan politisks skaidrojums. Vēljoņām ir būtisks atliktā patēriņa efekts pasaules tirgū un, līdz ar to, sakāpināts enerģijas patēriņš. Eiropas un, t.sk., Latvijas tirgu lielā mērā nosaka Krievijas dabas gāzes piegādes, kas politisku iemeslu dēļ ir mazinājušās, radot spriedzi dabasgāzes tirgū. Tādā situācijā Latvijas patērētājiem var būt ievērojami grūtāk segt izmaksas telpu apkures izmaksas aukstajā sezonā.

2.7. Valsts parāda attīstība

Valsts parāda apmērs gada laikā turpināja pieaugt un augustā tā vērtība pārsniedza 14 miljardus eiro. Salīdzinājumā ar 2020. gada februāri, pirms Covid-19 krīzes sākuma, valsts

2.3. attēls. Valsts parāda attīstība pa ceturkšņiem

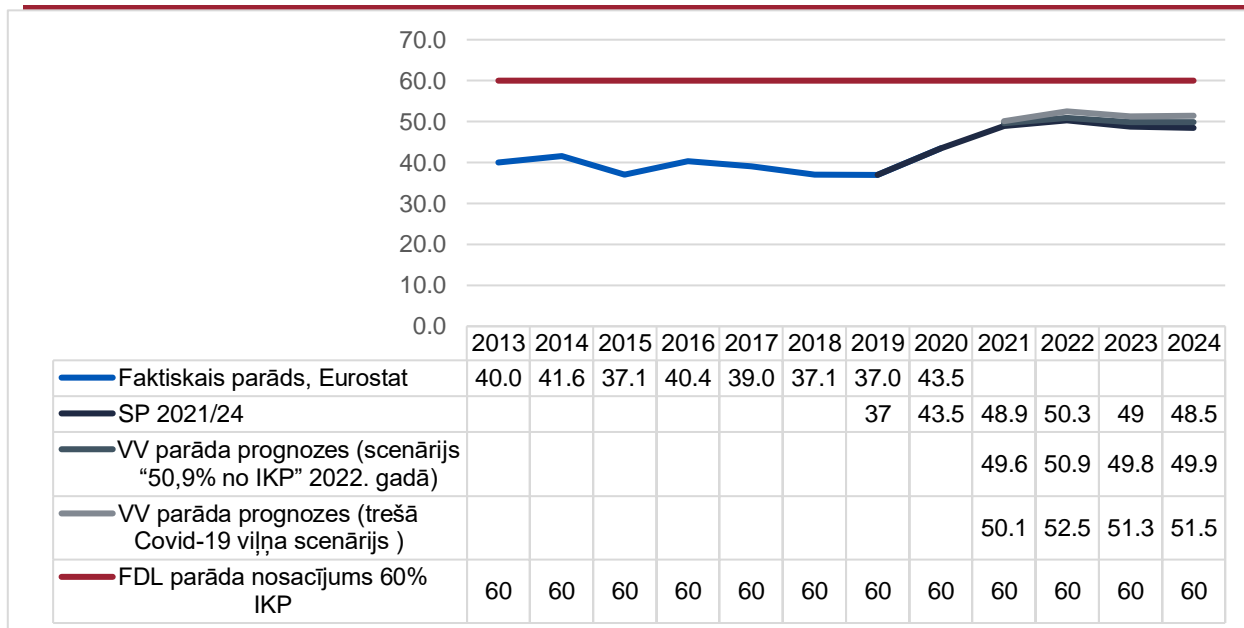


Avots: Valsts kases dati

parāda apmērs bija 10,3 miljardi eiro, tātad, līdz š.g. augustam tas ir pieaudzis par 3,8 miljardiem eiro, jeb līdz 44,9% no prognozētā IKP (skat. 2.3. attēlu).

Pašlaik tie izskatītas vairākas prognozes attīstībā uz vispārējās valdības parāda iespējamo līmeni šajā gadā un vidējā termiņā, (skat. 2.4. attēlu).

2.4. attēls. Vispārējās valdības parāda faktiskais līmenis un prognozes



Avots: Eurostat [GOV_10DD_EDPT1] un Finanšu ministrija

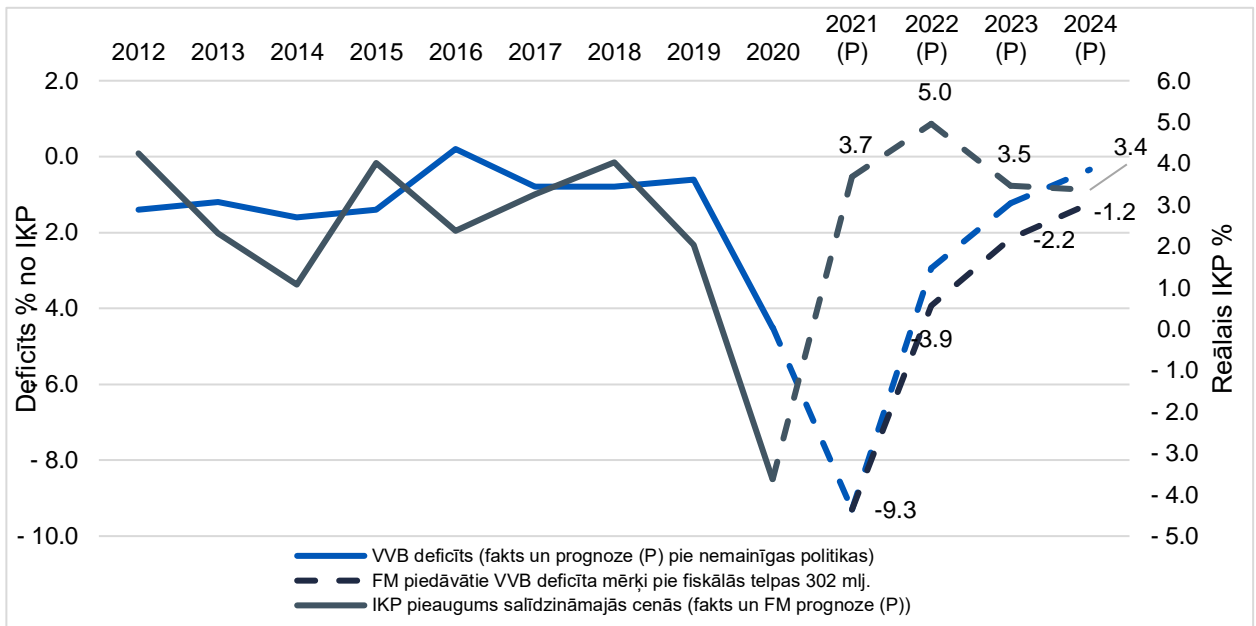
Ministru kabinetā apstiprinātais scenārijs¹⁶ paredz 49,6% vispārējās valdības parāda līmeni šajā gadā un 50,9% 2022. gadā, to pakāpeniski samazinot līdz 49,8 un 49,9 attiecīgi 2023. un 2024. gadā. Šāds scenārijs paredz, ka parāda līmeni 2022. gadā palielina virs 50,9% tikai tad, ja papildus tiek ņemti aizņēmumi investīcijām vai arī nepieciešami papildus izdevumi Covid-19 trešajam vilnim. Tomēr, ņemot vērā, ka trešais Covid-19 vilnis jau pašlaik ir sācies un strauji attīstās, pastāv risks, ka šī gada parāda mērķis tiks pārsniegts un parāda attīstība tuvināsies FM izstrādātajam Covid-19 trešā viļņa scenārijam, kura ietvaros IKP šajā gadā sasniegs 3% izaugsmi, prognozēto 3,7% vietā, bet vispārējās valdības parāds jau šogad pieaugs līdz 50,1% pret IKP. Tas ir iespējams ņemot vērā zemo vakcinācijas aptveri, straujo saslimtību, kas sākās ātrāk nekā iepriekšējā Covid-19 vilnī un lielo varbūtību ieviest saslimtības ierobežojošos pasākumus š.g. trešajā un nākošajā gada pirmajā ceturksnī. Šajos apstākļos būtu izprotama parāda apmēra palielināšana, tomēr turpmākajos gados, sākot ar 2022. gadu, vispārējās valdības parādam jāseko scenārijam ar 50,9% parāda līmeni, samazinot to šajā scenārijā paredzētajā apmērā.

2.8. Budžeta deficīta attīstība

Pēc FM datiem, vispārējās valdības budžeta deficīts augustā sasniedzis 6,8% no IKP, bet līdz šī gada beigām tas varētu sasniegt prognozētos 9,3% IKP. FM prognozē, ka pie nemainīgas politikas vispārējās valdības (VVB) budžeta deficīts 2021. gadā būs -9,3% no IKP, un pie nemainīgas politikas 2022. gadā -2,9%, 2023. gadā -1,2%, bet 2024. -0,3%. Pašlaik pēc FM izstrādātām deficīta prognozēm ar fiskālo telpu 302. milj. apmērā, deficīts tiek prognozēts vēl lielāks (skat. 2.5. attēlu). Tajā pašā laikā reālā IKP pieaugums 2021. gadā prognozēts 3,7%, nākošajā gadā 5%, 2023. 3,5% un 2024.gadā 3,4%. Neskatoties uz prognozējamo IKP izaugsmi turpmākajos gados, vispārējās valdības deficītu plānots normalizēt diezgan pakāpeniski, neskatoties uz to, ka ar 2023. gadu var tikt pārtraukta vispārējās izņēmuma klauzulas darbība. Ekonomikai atjaunojoties pēc krīzes, ir izprotama neliela īslaicīga novirzīšanās no deficīta mērķiem, tomēr vērojot, ka Latvijas ekonomika pārlicinoši spēja pielāgoties Covid-19 situācijai un atsākt izaugsmi, nākotnē budžeta deficīta līmenim ir jāatbilst ilgtermiņa fiskālās ilgtspējas kritērijam.

¹⁶ Informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2022.-2024.gadā", apstiprināts MK 2021.gada 24.augustā. Pieejams: <https://www.fm.gov.lv/lv/budzets2022>, skatīts 16.09.2021

2.5. attēls. Vispārējās valdības deficīts un IKP faktiskais līmenis un prognozes



Avots: FM un Eurostat [gov_10dd_edpt1]

Formāli dotajā brīdī nav spēkā daļa Fiskālās disciplīnas likumu pantu, kas ierobežotu valdības tēriņus. Šī gada 20. jūnija grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā paredz papildināt 33. pantu ar otro daļu šādā redakcijā: "(2) Izstrādājot likumprojektu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2022., 2023. un 2024. gadam" un likumprojektu "Par valsts budžetu 2022. gadam" un izpildot minētos likumus, netiek piemēroti Fiskālās disciplīnas likuma 7. panta trešās daļas un 9., 10. un 13. panta nosacījumi, bet tiek piemēroti saskaņā ar Padomes 1997. gada 7. jūlija regulas (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu 5. panta otro daļu izdotā atzinuma nosacījumi."

Faktiski tas nozīmē visu skaitlisko nosacījumu, izņemot parāda nosacījumu, apturēšanu izstrādājot 2022. gada budžetu. Turklāt, nosakot fiskālo politiku vidējā termiņā, to balstīt uz ES padomes rekomendācijām fiskālās politikas jomā¹⁷.

Līdz ar to, vērtējot 2022./24. gada likuma projekta izstrādi un izpildi, primāri tiks analizēts parāda nosacījums un ES rekomendācijas, kas pašlaik sniedzas līdz 2023. gadam un ietver vairākus pamatprincipus:

- (1) Vispārējās valdības izdevumi tiek iedalīti kā kārtējie izdevumi, Covid-19 atbalsta pasākumu izdevumi, investīcijas.
- (2) Budžeta kārtējo izdevumu pieaugums nedrīkstētu pārsniegt 10 gadu vidējā potenciālā IKP līmeni. Investīciju apjomā lielai daļai ir jābalstās uz ANM līdzekļiem un investīcijām jāatbalsta klimata mērķu sasniegšana. Covid-19 atbalsta pasākumiem ir jābūt atbalstītiem tiktāl, ciktāl tas neietekmē fiskālo ilgtspēju vidējā termiņā.
- (3) Vidēja termiņa budžeta plānošanai ir jābūt atbildīgai, nepieļaujot fiskālās ilgtspējas apdraudējumu. Ja ekonomiskie apstākļi to atļauj, nepieciešams īstenot fiskālo politiku, kuras mērķis ir panākt piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo pozīciju un nodrošināt fiskālo

¹⁷ Pieejams: COUNCIL RECOMMENDATION delivering a Council opinion on the 2021 Stability Programme of Latvia [com-2021-514-1_en_act_part1_v3.pdf \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/514/1_en_act_part1_v3.pdf), skatīts 17.09.2021

ilgtspējību vidējā termiņā. Vienlaikus ir jānodrošina investīcijas, lai palielinātu izaugsmes potenciālu.

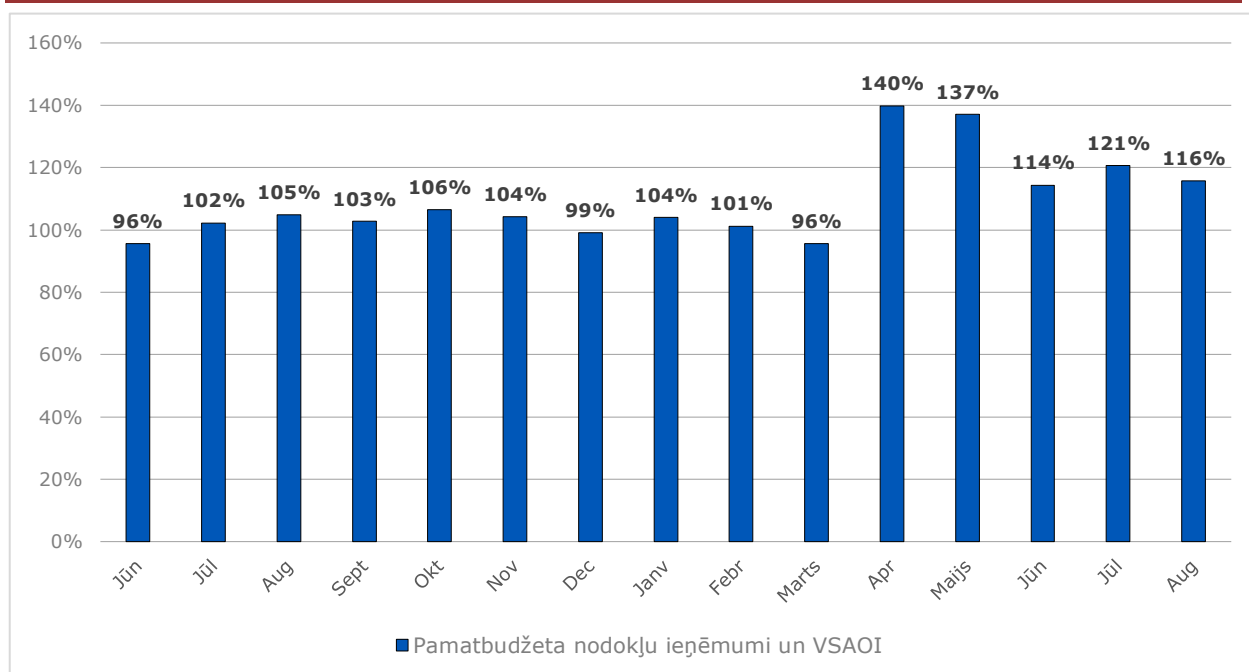
- (4) Deficīts būtu samazināms pakāpeniski, izvēloties optimālu un ilgtspējīgu trajektoriju, tomēr tam jāsarūk pēc makroekonomisko rādītāju stabilizācijas 2019. gada līmenī, kad deficīta turpmāka palielināšana nav atbalstāma.

Plānojot izdevumus un deficīta līmeni ir jāņem vērā, ka izņēmuma klauzula ar lielu varbūtību nebūs spēkā no 2023. gada un attaisnojums budžetam ar deficītu būs arvien grūtāk pamatojams.

3. Budžetu bilances un nodokļu ieņēmumi

Nodokļu iekasēšana turpina uzlaboties vasaras mēnešos. Ja š.g. labos jūnija rezultātus var izskaidrot ar zemāku 2020. gada bāzi, tad 2020. gada jūlijā un augustā nodokļos iekasētais daudzums jau bija salīdzinoši normalizējies. Tāpēc iekasēto nodokļu pieaugums 2021. gada jūlijā un augustā jau ir saistīts ar ekonomiskās aktivitātes palielināšanos. Nodokļu iekasēšanas dinamika ir parādīta attēlā 3.2. Neskatoties uz to, ka vakcinācijas process Latvijā notiek lēnāk, nekā bija plānots, Covid-19 saslimšanas gadījumu skaits vasaras mēnešos bija zems, kas veicināja ekonomiskās aktivitātes pieaugumu un arī iekasēto nodokļu apjomu. Septembra sākumā Covid-19 jauno gadījumu skaits sāka pieaugt, tāpēc situācija var mainīties uz negatīvo pusi nākamajos mēnešos, it sevišķi ierobežojumu ieviešanas gadījumā.

3.1. attēls. Valsts pamatbudžeta nodokļu un VSAOI ieņēmumu kopējā dinamika pēdējos 15 mēnešos pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu (%)

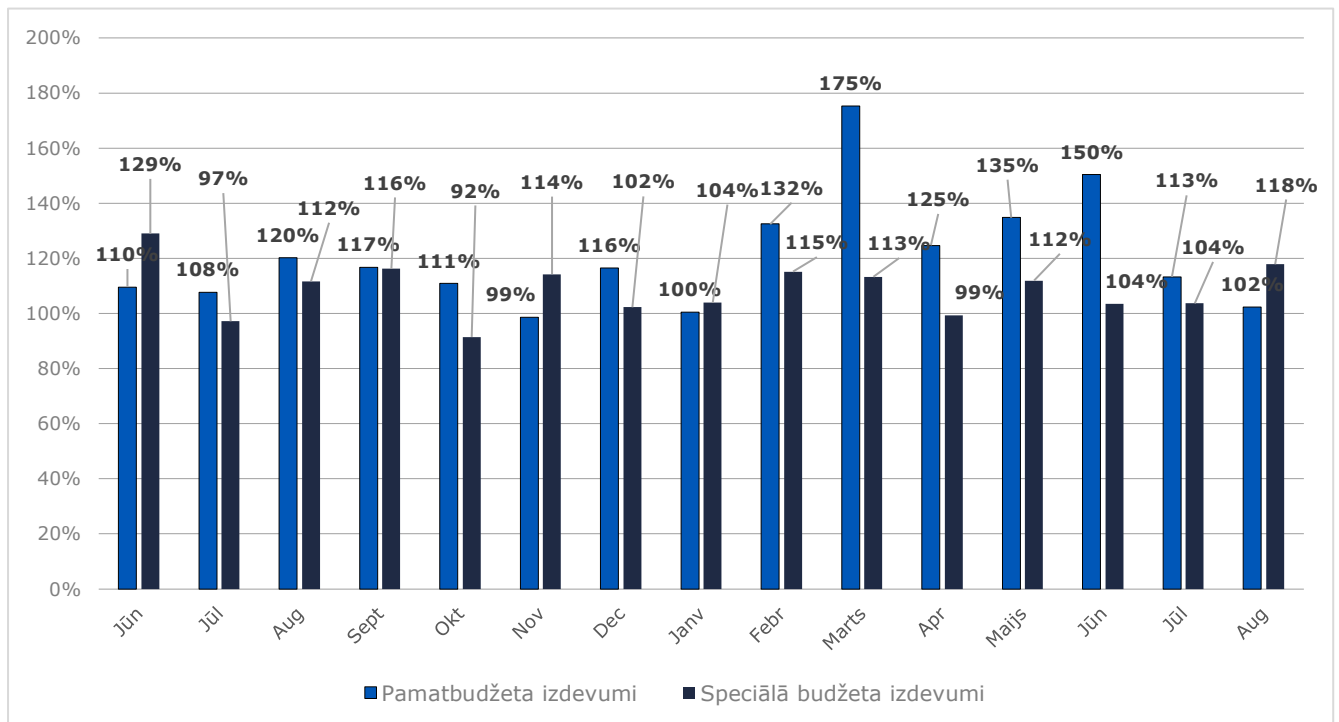


Avots: Valsts kases operatīvie dati

Š.g. augustā, salīdzinot ar 2020. gada attiecīgo mēnesi, iekasētais nodokļu daudzums pieauga. Pieaugums bija 21%, kas ir izskaidrojams ar to, ka Covid-19 jauno gadījumu skaits bija salīdzinoši zemā līmenī un ekonomika darbojās gandrīz bez ierobežojumiem. Sakarā ar to, ka Covid-19 jauno gadījumu skaits pieaug, tālākā situācija ar nodokļu iekasēšanu var pasliktināties, atkarībā no uzliesmojuma smaguma, vakcīnas efektivitāti un iespējamiem ekonomikas ierobežojumiem.

Ir jāatzīmē arī to, ka VID, no š.g. 1.janvāra, ir pārgājis uz vienoto nodokļu kontu, tāpēc daļa no janvāra-augusta ieņēmumiem joprojām nav sadalīta pa nodokļu veidiem. Rezultātā Padome arī nevar precīzi izanalizēt iekasēto nodokļu dinamiku pa veidiem.

3.2. attēls. Valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta izdevumu dinamika pēdējos 15 mēnešos pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu (%)



Avots: Valsts kases operatīvie dati

Valsts budžeta izdevumu dinamika pakāpeniski stabilizējas. Attēlā 3.2 var redzēt, ka pamatbudžeta izdevumi vasarā pieauga, lai arī, salīdzinot datus ar pavasari mēnešiem, pieaugums nav salīdzinoši liels. Š.g. augustā pamatbudžeta izdevumu pieaugums bija 2%, salīdzinot ar 2020. gada augustu, bet speciālā budžeta izdevumi palielinājās par 18%, salīdzinot ar attiecīgo mēnesi 2020. gadā. Pēc Valsts kases operatīvajiem datiem, no 1. līdz 15. septembrim, pamatbudžeta izdevumi, salīdzinājumā ar 2020. gada attiecīgo periodu, pieauga par 7,7%. Speciālā budžeta izdevumu pieaugums attiecīgajā periodā bija 10,3%.

Saskaņā ar Valsts kases operatīvajiem datiem, valsts konsolidētā kopbudžeta bilance š.g. augustā - 3,8 milj. eiro, gadu atpakaļ šis rādītājs par attiecīgo mēnesi bija -73,1 milj. eiro. Tomēr ņemot vērā 2021.gada ievērojamo Covid-19 atbalsta programmu, uzkrātā valsts konsolidētā budžeta bilance augusta beigās bija - 949 miljoni eiro, gadu atpakaļ tā bija tikai - 188,4 miljoni eiro.

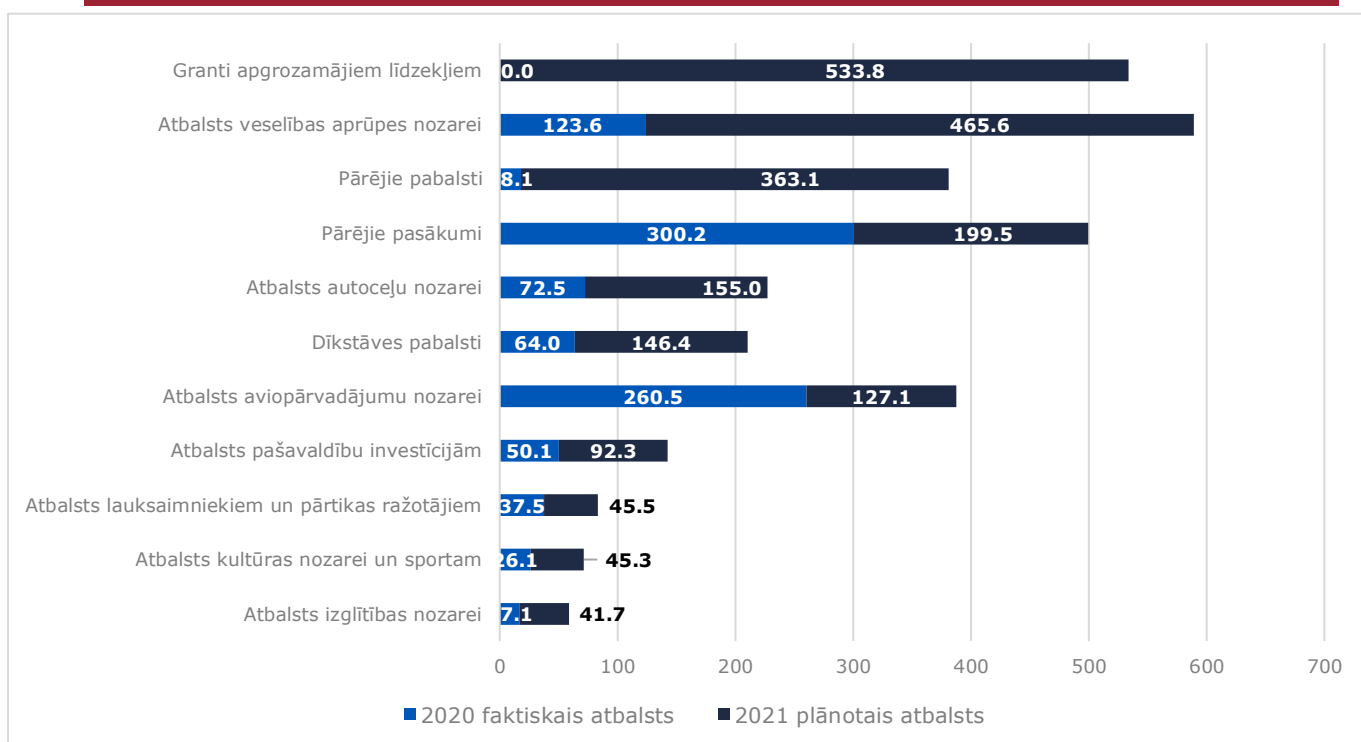
4. Tautsaimniecības atbalsta pasākumu analīze no fiskālā viedokļa

Vasarā notika Covid-19 jauno gadījumu samazinājums un, kā bija iepriekš plānots, daži atbalsta mehānismi pārtrauca savu darbību. Lielākā daļa no tiem bija dažādu veidu dīkstāves pabalsti - uzņēmumiem un darbiniekiem, pašnodarbinātajiem, patentmaksas maksātājiem un skaistumkopšanas nozares darbiniekiem, vai granti apgrozāmo līdzekļu plūsmas

nodrošināšanai, un atbalsts algu subsīdijai nepilna laika darbiniekiem¹⁸. Šie instrumenti bija vieni no lielākajiem un tieši ietekmēja valsts budžetu, tāpēc to darbības pārtraukšana ievērojami samazinās slodzi uz budžetu, kas no fiskālās disciplīnas viedokļa ir pozitīvi.

Pašlaik vēl nav skaidrs, kā Covid-19 situācija attīstīsies tālāk, tāpēc nav skaidrības par jaunu atbalsta pasākumu nepieciešamību. Rudens sākumā jauni nozīmīgi atbalsta mehānismi ieviesti netika, izņemot valdības konceptuālo vienošanos par atbalsta sniegšanu Air Baltic uzņēmumam 90 miljonu eiro apmērā, kam gan vēl ir jāsaņem ES apstiprinājums.

4.1. attēls. Atbalsta pasākumi, kas ietekmē budžetu 2020. un 2021. gadā (milj. eiro)



Avots: Finanšu ministrijas dati un FDP aprēķini

Pēc apkopotās informācijas, FDP ir sagrupējusi lielākos atbalsta pasākumus, kas ietekmē valdības budžetu. Plānotie atbalsta pasākumi 2021. gadam ir konceptuāli apstiprināti valdībā. Kā var redzēt no attēla 4.1., atšķirībā no 2020. gada, šogad lielākā atbalsta pasākumu daļa attiecas uz grantiem apgrozamajiem līdzekļiem (534 milj. eiro). Ievērojamu finansējumu saņēma arī iedzīvotāji dažādu pabalstu formā (363 milj. eiro + 146 milj. eiro), kā arī veselības aprūpes nozare (467 milj. eiro). Ir jāatzīmē, ka šeit ir minēti tikai tie pabalsti, kas tieši ietekmē VVBB – kopējais sniegtais atbalsts tautsaimniecībai ir vēl lielāks.

Tabulā 4.1 ir pieejama informācija par tiem tiešiem atbalsta pasākumiem, kas uz šo brīdi jau ir izmaksāti, kā arī sīkāka informācija par dažādām atbalsta grupām. Var redzēt, valdība pakāpeniski turpina izmaksāt plānoto atbalstu summas.

¹⁸ VID informācija par atbalstu. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/covid-19>, skatīts 21.09.2021

4.1. tabula. Atbalsta pasākumi ar prognozēto vai faktisko ietekmi uz budžetu 2020. un 2021. gadā (milj. eiro)

Pasākuma veids	2020 faktiskais atbalsts	2021 plānotais atbalsts	2021 faktiskais atbalsts
Atbalsts iedzīvotājiem un darbaspēkam	131,7	555,7	512,3
Dīkstāves (arī palīdzības) pabalsts	64,0	146,4	139,7
Dažāda veida pabalsti - bezdarbnieka, ģimenēm, bērniem u. tml.	18,1	363,1	344,4
Cilvēk kapitāls un demogrāfija, darbinieku pārkvalifikācija	0,0	15,2	0,0
Subsidētās darba vietas tūrisma nozarei un eksportētājiem, subsidētā nodarbinātība	49,6	31,0	28,2
Atbalsts uzņēmējiem	277,9	778,3	537,1
Atbalsts saistībā ar nodokļu maksājumu termiņiem	136,2	30,0	18,0
ALTUM aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem	13,1	5,0	1,3
ALTUM garantijas un ieguldījumi	18,4	9,0	2,9
Granti apgrozāmiem līdzekļiem	0,0	533,8	489,3
Atbalsts autoceļu nozarei	72,5	155,0	25,3
Atbalsts lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozares uzņēmumiem	37,5	45,5	0,3
Atbalsts valsts un AS sektoram	560,2	881,8	414,3
Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	260,5	127,1	36,2
Atbalsts sabiedriskā transporta jomai	75,4	11,5	11,5
Atbalsts veselības aprūpes nozarei	123,6	465,6	238,7
Atbalsts kultūras nozarei un sportam	26,1	45,7	18,8
Atbalsts pašvaldību investīcijām	50,1	92,3	42,1
Atbalsts izglītības nozarei	17,1	41,7	23,1
Pārējie, ieskaitot privātos un sabiedriskos medijus	7,4	97,8	43,9
Kopā	969,8	2215,8	1463,7
No IKP (2020. g. 29334 milj. eiro, 2021. g. 31364 milj. eiro)	3,31%	7,06%	4,67%

Avots: Finanšu ministrijas dati un FDP aprēķini

2021.gada budžetā tika iekļauti atbalsta pasākumi 150 miljonu eiro apmērā, jo budžeta sastādīšanas procesā Covid-19 otrais vilnis vēl nebija sācies. Tāpēc lielākā daļa otrā vilņa atbalsta pasākumu tiek finansēta no programmas 02.00.00 "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem". 2021.gada budžetā šai programmai bija paredzēti tikai 26,7 milj. eiro, pēc tam

Šis apjoms, 1.-2. ceturkšņa ietvaros, tika pakāpeniski palielināts par 1600 milj. eiro kopumā¹⁹. 15.06.2021 apjoms tika palielināts vēl par 300 milj. eiro²⁰.

10. septembrī VID nopublicēja analīzi par atbalsta pasākumiem laika posmā no 1.12.2020 līdz 31.08.2021, kur ir parādīta pasākumu aprakstošā statistika²¹. Kopumā, dīkstāves pabalstus saņēma 77 tūkst. fizisko personu, bet subsīdijas, šajā laika posmā, 30 tūkst. fizisko personu. Visvairāk atbalsta tika sniegts tirdzniecības nozares darbiniekiem (24,8%), izmitināšanas un ēdināšanas darbiniekiem (10,0%), kā arī frizieriem un skaistumkopšanas nozares darbiniekiem (8,7%). Runājot par grantiem apgrozāmajiem līdzekļiem, visvairāk grantu tika piešķirts tirdzniecības nozarei (25,3%), uzņēmumiem, kuru darbība ir saistīta ar būvniecību (11%), kā arī apstrādes rūpniecības uzņēmumiem (10,9%).

Pēc FDP viedokļa, šāds sadalījums ir relatīvi mērķēts un atbalsts ir sasniedzis tās grupas, kurām tas bija visvairāk nepieciešams. Tomēr dažās nozarēs paliek uzņēmumi, kas ir saistīti ar ēnu ekonomiku un reāli varētu iztikt bez valdības atbalsta. Lai arī krīzes laikā nebija iespējas efektīvāk mērķēt atbalstu laika nepietiekamības dēļ, ēnu ekonomika paliek viena no aktuālajām tēmām nākamajiem gadiem. Pēc VID informācijas²², ēnu ekonomikas daļa tirgū samazinās, tomēr tā ir joprojām ievērojama.

Padome aicina valdību arī tālāk būt fiskāli atbildīgai un ieviest jaunus atbalsta instrumentus tikai tad, ja to prasīs epidemioloģiskā situācija un ierobežojumi. Padome aicina valdību ļoti rūpīgi izvērtēt un izvairīties no vispārīgiem ekonomikas sildišanas pasākumiem, kam nav ilgtermiņa pozitīvas ietekmes uz ekonomikas potenciālu. Patēriņa, ražotāju un būvniecības cenu straujš pieaugums, kā arī algu kāpums un arvien lielākas grūtības atrast darbiniekus, liecina ka ekonomikā brīvu jaudu nav daudz un vispārīgi ekonomikas sildišanas pasākumi riskē veicināt makroekonomisko nesabalansētību veidošanos.

Fiskālās disciplīnas padomes priekšsēdētāja

Inna Šteinbuka

¹⁹ LNG pārskats. Pieejams: <https://www.fdp.gov.lv/lv/publikacijas-un-parskati/monitorings/LNG-parskati> skatīts 13.09.2021

²⁰ Valsts apropriācijas palielināšana. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324011-par-apropriacijas-palielinasanu-budzeta-resora-74-gadskarteja-valsts-budzeta-izpildes-procesa-pardalamais-finansejums> skatīts 13.09.2021

²¹ Atbalsta pasākumu analīze. Pieejams: [VID izmaksājis atbalstus Covid-19 krīzes pārvarēšanai 667,59 miljonu eiro apmērā | Valsts ienēmumu dienests](#), skatīts 13.09.2021

²² VID nodokļu plaisas novērtējums. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/algas-nodoklu-plaisa-ienam-bet-stabili-samazinas-0> skatīts 07.09.2021

Aizņemto darba vietu izmaiņas % pa nozarēm (darbības veidiem)

Nozare	Izmaiņas % 2019 q2/2021q2	Nozare	Izmaiņas % 2019 q2/2021q2
A Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	+0.5%	D Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana	-0.7%
B Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde	+6.7%	E Ūdens apgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	-2.6%
C Apstrādes rūpniecība	+4.6%	G Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, automobiļu un motociklu remonts	-0.7%
F Būvniecība	+3.9%	H Transports un uzglabāšana	-8.5%
J Informācijas un komunikācijas pakalpojumi	+19.9%	I Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi	-20.7%
L Operācijas ar nekustamo īpašumu	+7.7%	K Finanšu un apdrošināšanas darbības	-5.2%
M Profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi	+12.6%	N Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība	-1.4%
O Valsts pārvalde un aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana	+2.7%	R Māksla, izklaide un atpūta	-1.3%
P Izglītība	+1.9%
Q Veselība un sociālā aprūpe	+9.9%
S Citi pakalpojumi	+4.4%

Avots: CSP